

Pelikán, Jarmil

Kosmasa Kronika Czechów

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. [1970]-1971, vol. 19-20, iss. D17-18, pp. 258-259

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108281>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

tvrzení o tom, že smutný los Bezručovy matky inspiroval básníka k postavě Maryčky Magdónovy (jako vždy u Bezruče se v takovéto postavě sililo mnoho básnickových zážitků, a to i z četby). Odmítám Urbanecovu domněnku, že verš z básně Hölderlin nad Neckarem („život jedné traticí se ve lze“) se vztahuje k Bezručově matce (str. 67). To již případněji se mi jeví Urbanecova připomínka, že v obraze ubohé matky z básně Bernard Zár ulpěly stopy básníkovy nepěkného vztahu k matce, jež Bezruč teprve po matčině smrti mytizoval do jiné polohy.

Pokud jde o Bezručův život a tvorbu v Místku: Urbanec zdůrazňuje, že se tu udál v Bezručovi přerod — nihilista a k věci národa apatický návštěvník kaváren se působením bratří Petřů proměnil v člověka, který je oťresen národní a sociální bídou lidu v Pobeskydí a na Těšínsku. Urbanec tu potvrzuje údaje Vochalovy a různými svědectvími dalšími (někdy, žel, z pozdní doby) určuje podíl milostných citů k Maryčce Sagonové a k Dodě Demlové na Bezručově díle; úlohu druhé ženy v životě a tvorbě básníkůvysoko, a to právem, vyzvedá. Souhlasím i s Urbanecovými tvrzeními o tom, že řada básní (Pod obrazem Prokopovým, Mistr Jan, Třetí patron vlasti, Domaslovice, Klec atd.) vznikla už za pobytu v Místku. Ostatně dávno zastávám stejný názor. Urbanec, a také zde jsem stejného mínění, zdůrazňuje, že v Místku vznikly jakési tematické „kostry“ budoucích slavných básní z tzv. jádra Slezských písní.

Několik let po Bezručově návratu do Brna až do otištění prvních básní v Besedách Času je relativně málo prozkoumáno. Bezruč zničil všechno, co se týkalo tohoto údobí. Vztah k Dodě Bezručově pokračoval i po odchodu z Místku, Vladimír Vašek se podepisoval „Bezruč“ (tvrdí to Vochala) — žel, žádný básníkův dopis Dodě z této doby zatím neznáme. Odvolává se na svědectví Marie Jedličkové, která se zúčastnila vycházek skupiny přátel Petra Bezruče, o tom, že Bezruč tehdy psával verše, nevylučuje Urbanec, že Bezruč patrně uveřejňoval básně již před rokem 1899. Myslím, že básně z té doby známé (např. Vzpomínku — z r. 1896) měl Urbanec zevrubně rozebrat a uvést do souvislosti s Bezručovými básněmi uveřejňovanými od roku 1899. I když tu jde většinou o témata nevýznamná, je pozoruhodná tvarová podoba těchto básní. Za případnou považují tuto charakteristiku Vladimíra Vaška ze druhé poloviny let devadesátých: „Dovedl tedy současně nosit několik tváří: rakouského úředníka, který se bojí o svou službu, veselého kumpána po nocích, a ve skrytu tvůrce poezie, který ve svých myšlenkách dosahuje nejbzdálenějších obzorů a jehož poezie se napájí přímo z podzemních, démonických zdrojů“ (str. 101).

V poslední kapitole nazvané *Básně v Čase a Slezské číslo (1899–1903)* ukazuje Urbanec, jak kritika básníkovy postoje v Opavském týdeníku ze 17. června 1899 Bezruče ranila. Leč v té době už zveřejněné Bezručovy básně začaly žít vlastním životem, nezávislým na svém tvůrci, který se — v těžké neurasthenii (maniodepresivité) — od nich v ustrašení před rakouskými úřady snažil distancovat a v roce 1900 mlčel. Pokud jde o vztah Petra Bezruče k Františce Tomkové, domnívám se, že jej Urbanec bagatelizuje a že jeho vliv na vznik dalších Bezručových básní podceňuje. Byly to ovšem básně jiného typu než ty, které vznikly před rokem 1899 a v něm.

Urbanecova kniha (cenné v ní je zveřejnění vzájemné korespondence Petra Bezruče s Dodou Bezručovou, které bezpečně charakterizuje důvěrný a milostný vztah obou pisatelů — nic tu nesmíme se dát mýlit faktem, že Bezruč v třicátých letech v dopise Vojtěchu Martínkovi Dodu Bezručovou přísně odsuzuje a pomlouvá; působí sympaticky svou odvahou kácat legendy, které se okolo Bezručova života a díla z těch či oněch příčin nakupily, snahou doložit různá tvrzení fakty, úsilím vytěžít z údajů nejrozmanitější proveniencí co nejvíc. I když ne vždycky zcela přesvědčivě, přece jenom na řadě míst Urbanec prokázal základní tezi: *Bezruč tvořil po celý život*. A za druhé: Urbanec přinesl k poznání Bezručova života některé nové podrobnosti; v jeho obraze nejvíce se Bezruč ulízaným klasikem, bardem bez hany, ale zato vychází pravdivěji, živěji, plastičtěji. Básníkovu dílu může tento neučesaný obraz jenom prospět — především u mladších generací.

Artur Závodský

Kosmasa Kronika Czechów. Przetłumaczyła, wstęp i komentarze opracowała Maria Wojciechowska (Warszawa 1968, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 459 stran).

Kosmova Chronica Boëmorum byla v Polsku známa brzy po svém vzniku, jak o tom svědčí zmínky v polském písemnictví (též u největšího polského středověkého historika Długosze). V novější době byla tam několikrát vědecky zkoumána, především

Alexandrem Brücknerem, který Kosmovi upíral hodnověrnost (o jeho polemice s českými historiky, zvláště H. Jirečkem a V. Novotným, referuje B. Bretholz v *Monumenta Germaniae, Scriptorum rerum germanicarum*, sv. 2, Berlín 1923), Henrykem Batowským, který podrobně pojednal o jazykovém materiálu kroniky (viz *Slavia Occidentalis IX a Slavia X*) a Marií Wojciechowskou, která přeložila celý text a připravila nyní první polské vydání jedinečné památky staročeského písemnictví. (Zíbrtova a Finklova bibliografie sice uvádí polský překlad H. Kownackého z roku 1823, šlo však o záměnu s jinou staročeskou kronikou).

Zájem o Kosmovu kroniku u sousedního slovanského národa je při malém počtu polských písemných památek z té doby zcela přirozený, neboť při analogickém vývoji v počátcích národní historie může pomoci při objasňování četných nevyřešených otázek. Na počátku 12. století, těsně před Kronikou českou, byla sice napsána stylisticky velmi cenná polská kronika tzv. *Galla Anonima*, vychvalující první Piastovce, v první řadě Boleslava Křivoústého, konkrétních historických zpráv obsahuje však poměrně málo.

Překladatelka a editorka Marie Wojciechowska přistupovala k vydání Kosmova díla po důkladné přípravě (viz. např. její stati *Ze studiów nad rękopisami Kosmasy*, *Sborník historický* 5, 1957; *Kosmas z Pragi a benedyktyni*, in: *Opuscula Casimiro Tymieniecki septuagenario dedicata*, Poznaň 1959). K textu kroniky připojila zasvěcený úvod, v němž čtenáře důkladně seznamuje s autorem knihy, jejím vznikem, se zachovanými rukopisy, dosavadními vydáními a překlady, zařazuje ji do rámce tehdejší evropské historiografie a oceňuje ji jako historický pramen a literární dílo. Důležitým doplňkem publikace je 17 ilustrací a map, jmenný a zeměpisný index. Z nedostatků korektury je třeba uvést ty, v nichž došlo ke zkomolení jmen (Pelcl, Jireček, Zíbrt atd.).

Vydávání nejdůležitějších písemných památek z úsvitu národních dějin zahájila v Polsku v meziválečném období Biblioteka Narodowa *Kronikou Galla Anonima*. Po druhé světové válce se na tuto činnost zaměřil Instytut Zachodni, později poznaňská bohemistická pracovní skupina společně s Polskou akademií věd. Podle zmínky v úvodu k právě vydané Kosmově kronice mají po ní následovat další staročeské památky v originále i v překladech. Instytut Zachodni uváděl ve svých edicích zpravidla text latinského originálu vedle polského překladu. Vzhledem k tomu, že díla typu Kosmovy kroniky budou v Polsku číst hlavně odborníci a studenti, zdá se, že by bylo správné tuto praxi zachovat. Texty originálů jsou těmto zájemcům těžko dostupné a na jejich kritické vydání v polských vydavatelstvích budou muset zřejmě ještě dlouho čekat. Marie Wojciechowska úrovní své překladatelské i editorské práce prokázala, že by paralelní vydání obou textů dobře připravila.

Jarmil Pelikán

Frantové práva. Original staroczeski z 1518 r. spolszczył, skomentował i posłowiem opatrzył Józef Magnuszewski (Warszawa 1968, Państwowy Instytut Wydawniczy, 80 stran)

Josef Magnuszewski, profesor slavistiky na varšavské univerzitě, přeložil do polštiny a připravil k vydání staročeskou mravokárnou satiru *Frantova práva*, kterou v roce 1518 vydal v Norimberku plzeňský tiskař Jan Mantuan Fencel. Zdařilá skladba, plná renesanční rozvernosti a posměchu, napadající středověké představy a zřetky, odrážející dobovou atmosféru, v níž vyrostlo mistrovské Rabelaisovo dílo *Gargantua a Pantagruel*, zpracovává podněty a náměty, které se tehdy často vyskytovaly v evropských literaturách (např. Poggio Bracciolini a Heinrich Hebel). Tato osobitě zpracovaná parodie cechovních předpisů a teologických traktátů, umístěná do Plzeňska, těšila se u současníků značné oblibě nejen v Čechách, ale snad ještě více v Polsku, jak o tom svědčí inventáře staropolských knihoven a záznamy o několikerém vydání polského překladu. Zachovaly se však jenom fragmenty dvou krakovských vydání z let 1535 až 1540 z tiskárny Unglerovy a Scharffenbergerovy (objevil je Kazimierz Piekarski a uveřejnil r. 1930 v časopise *Przegląd Biblioteczny*).

Frantova práva náleží do oblasti plebejské literatury s převahou měšťanského žvilvu, která byla terénem častých vzájemných vztahů mezi českou a polskou kulturou. Existují dokonce díla, která se nezachovala v originále, pouze v překladech, jako např. dialog Mikuláše Reje z *Nagłowic Warwas z Dykasem* (satirický dialog přeložil do češtiny Tobiáš Mouřenín z Litomyšle s názvem *Dykas a Varvas*; z polského originálu zbyly jen malé fragmenty, v Čechách se zachoval jeden úplný výtisk tištěného pře-